

**Nr 205**

**Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft; given den 16 november 1973.**

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över industriärenden, föreslå riksdagen att bifalla det förslag om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

**CARL GUSTAF**

**RUNE B. JOHANSSON**

**Propositionens huvudsakliga innehåll**

I propositionen föreslås en lag som gör det möjligt att reglera förbrukningen av elektrisk kraft, om tillgången på sådan kan förutses inte komma att förslå för att tillgodose behovet. Förslaget är utformat i nära överensstämmelse med de lagar i ämnet som gällde under åren 1949—1954, 1956, 1959—1960 och 1970—1971. Lagen föreslås gälla till utgången av november 1974.

**Förslag till****Lag om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft**

Härigenom förordnas som följer

**1 §** Kan tillgången på elektrisk kraft inom landet under viss tidsperiod förutses ej komma att förslå för att tillgodose behovet av sådan kraft, får kraftförbrukningen regleras enligt denna lag.

**2 §** Förordnande om reglering enligt 1 § meddelas av Kungl. Maj:t och får innefatta föreskrift såväl om kraftens fördelning mellan förbrukare som om användningen i övrigt av tillgänglig kraft.

Närmare föreskrifter om tillämpningen av förordnande enligt första stycket meddelas av myndighet eller annat för ändamålet lämpat organ, som Kungl. Maj:t bestämmer.

**3 §** Vid meddelande av föreskrift enligt 2 § skall tillses att i främsta rummet de behov blir täckta, som är av särskild betydelse för befolkningen eller produktionen eller i övrigt för det allmänna.

**4 §** Meddelas föreskrift enligt 2 §, skall ägare eller innehavare av sådan anläggning för alstrande eller tillhandahållande av elektrisk kraft (kraftföretag), som tillhandahåller kraft åt förbrukare vilka beröres av föreskriften, vidtaga åtgärder enligt anvisningar av Kungl. Maj:t eller organ, som avses i 2 §, för att i görlig mån hindra överträdelse av föreskriften.

Förbrukare av elektrisk kraft samt var och en som handhar förvaltning av fastighet, där elektrisk kraft tillhandahålles, får åläggas avläsnings- och uppgiftsskyldighet.

**5 §** Kungl. Maj:t kan förordna att förbrukare av elektrisk kraft, som tagit ut mer kraft än han har rätt till på grund av föreskrift enligt 2 §, skall erlägga särskild avgift för den kraft, som uttagits utöver den medgivna (överuttagningsavgift).

Överuttagningsavgift utgår enligt grunder, som Kungl. Maj:t bestämmer, och tillfaller staten.

Föreligger särskilda skäl, kan Kungl. Maj:t befria förbrukare från överuttagningsavgift, som påförts honom.

**6 §** Underlåter förbrukare att i föreskriven ordning erlägga överuttagningsavgift, får organ som avses i 2 § besluta att han skall avstängas från uttagning av elektrisk kraft under viss tid. Har sådant beslut meddelats, skall ägaren eller innehavaren av kraftföretaget avstänga förbrukaren från kraftuttag i enlighet med beslutet.

**7 §** Har ägare eller innehavare av kraftföretag eller av sådan järnvägs- eller spårvägsanläggning eller industriell eller därmed jämförlig anläggning, vid vilken elektrisk kraft användes för annat ändamål än belysning, uppsåtligen eller av grov oaktsamhet åsidosatt föreskrift, som enligt 2 § meddelats beträffande företaget eller anläggningen, dömes han till böter eller fängelse i högst sex månader.

Till samma straff dömes annan förbrukare, vilken uppsåtligt eller av grov oaktsamhet använt kraft för annat ändamål än sådant, vartill han haft rätt att använda kraften enligt meddelad föreskrift.

8 § Underlåter ägare eller innehavare av kraftföretag att fullgöra vad som åligger honom enligt 4 eller 6 §, får organ som avses i 2 § vid vite förelägga honom att fullgöra åliggandet. Motsvarande gäller vid underlåtenhet i fråga om avläsnings- och uppgiftsskyldighet enligt 4 § andra stycket.

9 § Bestämmelserna i denna lag om ägare eller innehavare av kraftföretag eller anläggning, som avses i 7 §, skall i fråga om kommunalt kraftföretag eller kommunal anläggning tillämpas på föreståndaren.

10 § Närmare föreskrifter för tillämpningen av denna lag meddelas av Kungl. Maj:t.

---

Denna lag träder i kraft dagen efter den då lagen enligt därpå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling och gäller till utgången av november 1974.

Utdrag av protokollet över industriärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 16 november 1973.

*Närvarande:* statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena ANDERSSON, statsråden STRÄNG, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, GEIJER, ODHNOFF, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT, SIGURDSEN, GUSTAFSSON, ZACHRISSON, LEIJON.

Chefen för industridepartementet, statsrådet Johansson, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *lagstiftning angående reglering av förbrukningen av elektrisk kraft* och anför.

### Inledning

I Sverige har tid efter annan gällt temporära bestämmelser om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft. Under andra världskriget gällde lagen (1941: 925) om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft och gas. Lagen var betingad av bristen på kraft och bränsle under andra världskriget och kunde tillämpas enbart vid krig eller krigsfara eller eljest under utomordentliga av krig föranledda förhållanden. I likhet med flera av de lagar av kristidsnatur som kom till under kriget skulle lagen äga tillämpning först efter särskilt förordnande. Lagen gällde till en början t. o. m. den 30 juni 1943 men giltighetstiden förlängdes sedermera med ett år i sänder, sista gången t. o. m. den 30 juni 1949.

Den 1 juli 1949 ersattes 1941 års lag av lagen (1949: 182) om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft, vilken gällde t. o. m. den 30 juni 1954. Enligt denna lag fick reglering av förbrukning av elektrisk kraft ske när på grund av bristande tillgång på vattenkraft eller av annan orsak tillgången på elektrisk kraft inom riket under viss tidsperiod kunde förutsättas inte komma att förslå för att tillgodose behovet. Som skäl för en fortsatt beredskapslagstiftning anfördes att genom den kraftiga industriella expansion som skett risk förelåg för att efterfrågan på elektrisk kraft skulle komma att överstiga tillgången, särskilt i tider av dålig vattentillgång. Dessa farhågor hade ytterligare accentuerats genom att utbyggandet av kraftverken på grund av materialsvårigheter avsevärt försenats. Om en begränsning av kraftförbrukningen blev nödvändig, ansågs det vara lämpligare att genomföra en sådan med stöd av föreskrifter från statsmakternas sida än genom åtgärder av kraftleverantörerna. För kraftleverantörerna var det av väsentlig vikt vid uppgörande av kraftleveranskontrakt att det fanns

en lagstiftning som gav möjlighet till sådana regleringsåtgärder. När lagens giltighetstid löpte ut den 30 juni 1954 räknade man inte med att det i fortsättningen skulle föreligga behov av ransonering av elkraften. Lagen förlängdes därför inte.

Kraftbehovet stegrades emellertid oväntat snabbt och en långvarig torka sommaren 1955 skärpte ytterligare läget. På grund härav antogs som en beredskapsåtgärd lagen (1955: 601) om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft som gällde t. o. m. den 30 juni 1956.

År 1959 blev frågan om ransonering av elförbrukningen åter aktuell på grund av ihållande torka under sommaren samma år. Som en beredskapsåtgärd antogs lagen (1959: 570) om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft. Giltighetstiden begränsades till utgången av juni 1960.

Sommaren 1968 var extremt nederbördsfattig och även den efterföljande hösten och vintern medförde nederbördsunderskott. Också sommaren 1969 blev mycket torr. Det medförde att vattenmagasinen hösten 1969 var mycket dåligt fyllda. Vidare drabbades värmekraftverken av en del haverier, som ledde till produktionsbortfall. Då vintern 1969/70 också blev mycket kall blev det nödvändigt att i viss utsträckning ransonera elkraften under mars—april 1970. Ransoneringen genomfördes med stöd av lagen (1970: 37) om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft.

Enligt 1 § 1970 års lag fick kraftförbrukningen regleras om tillgången på elektrisk kraft inom landet under viss tidsperiod kunde förutses inte komma att förslå för att tillgodose behovet av kraft. Förordnande om reglering fick enligt 2 § meddelas av Kungl. Maj:t och kunde innefatta föreskrift såväl om kraftens fördelning mellan förbrukarna som om användningen i övrigt av tillgänglig kraft. Kungl. Maj:t fick vidare uppdra åt myndighet som Kungl. Maj:t bestämde att meddela närmare föreskrifter om tillämpningen av sådant förordnande. I 3 § föreskrevs, att vid meddelande av föreskrift skulle tillses att behov, vilkas täckande var av särskild betydelse för befolkningen eller produktionen eller i övrigt för det allmänna, i främsta rummet blev tillgodosedda. Kraftföretagen ålades enligt 4 § att vidta åtgärder för att i görligaste mån hindra överträdelse av meddelade föreskrifter. Bestämmelser om skyldighet för förbrukare, som uttog för mycket kraft, att erlägga överuttagningsavgift meddelades i 5 och 6 §§. I 7—10 §§ meddelades vissa ansvars- och vitesbestämmelser och i övrigt föreskrifter av formell natur. Lagen gällde t. o. m. den 30 juni 1971.

Med stöd av lagen utfärdade Kungl. Maj:t kungörelsen (1970: 38) angående reglering av förbrukningen av elektrisk kraft. Handhavandet av ransoneringen uppdrogs (SFS 1970: 39) åt ett för ändamålet särskilt bildat organ, statens elransoneringsnämnd. Nämndens ledamöter representerade kraftindustrin, näringslivet och arbetsmarknadens parter.

## Nuvarande ordning

Bestämmelser om reglering av elektrisk kraft kan utfärdas med stöd av allmänna ransoneringslagen (1954: 280). Denna lag, som är en s. k. fullmaktslag, kan tillämpas bl. a. vid krig eller krigsfara eller annan utom riket inträffad utomordentlig händelse, som medfört knapphet eller betydande fara för knapphet på förnödenhet som är av vikt för befolkningen eller produktionen. Överträdelse av utfärdade bestämmelser medför ansvar. Däremot saknas möjlighet att föreskriva annan påföljd.

## Departementschefen

Vår totala energiförsörjning baseras f. n. till omkring 25 % på inhemska tillgångar. Vårt återstående energibehov täcks till övervägande del av olja.

Elkraftförsörjningen baseras fortfarande väsentligen på vattenkraft. Under budgetåret 1972/73 svarade vattenkraften i genomsnitt för 78,5 % av den totala kraftproduktionen i landet, kärnkraften för 2,7 och oljan för 18,8 %. Vintertid svarar oljan normalt för 30—35 % av elproduktionen.

På grund av den stora andelen vattenkraft i elproduktionen har brist på elkraft efter andra världskriget uppstått bara i samband med långvariga torrperioder.

En betydande del av världens oljetillgångar finns i Mellersta Östern. En väsentlig del av vår oljeimport kommer därifrån. Den nedskärning av oljeproduktionen som skett inom området har redan medfört störningar på oljemarknaden. På flera håll i världen har åtgärder vidtagits för att begränsa förbrukningen av olja. I Sverige startar inom kort en kampanj för att mana konsumenterna till frivilliga begränsningar av energiförbrukningen. Målet för kampanjen är att minska förbrukningen av flytande bränsle och drivmedel med 15 %. Man kan dock inte utesluta att försörjningsläget framdeles blir sådant att åtgärder för att tvångsvis begränsa förbrukningen av oljeprodukter blir nödvändiga.

Som jag nyss nämnde produceras f. n. omkring 20 % av elkraften i oljeeldade kraftverk. Om en ransonering av olja genomförs, kommer vidare med största sannolikhet efterfrågan på elkraft att öka snabbt genom att konsumenterna där så är möjligt kommer att ersätta olja med el. Man får således räkna med bl. a. att elkraft kommer till användning för uppvärmning av bostäder i betydligt större utsträckning än f. n. Möjligheterna är emellertid begränsade att möta en hastigt ökad elförbrukning. Dels är kraftproduktionssystemet f. n. sammansatt så att tillkommande efterfrågan måste täckas med oljeproducerad elkraft, dels finns tekniska begränsningar av distributionsmöjligheterna. Med

hänsyn till vad jag nu har sagt anser jag att en ransonering av olja måste kompletteras med en reglering av förbrukningen av elkraft. Vår beredskap för att genomföra en sådan bör höjas.

Kungl. Maj:t har tidigare denna dag beslutat inhämta riksdagens samtycke till att bl. a. allmänna ransoneringslagen får tillämpas till utgången av november 1974. Denna lag får anses vara ett ändamålsenligt instrument när det gäller ransonering av oljeprodukter. Lagen gäller förnödenheter av alla slag och kan således i och för sig användas även för att genomföra en elransonering. Med stöd av lagen kan föreskrivas bl. a. att förnödenhet får användas endast för de ändamål, på de villkor och med de begränsningar som föreskrivs av Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer. Den som överträder föreskrift eller villkor som meddelats med stöd av lagen kan dömas till dagsböter eller fängelse i högst sex månader. De tidsbegränsade lagar om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft som tidigare gällt har öppnat möjligheter att ålägga förbrukare, som tagit ut mer kraft än de haft rätt till enligt meddelade föreskrifter, att erlagga särskild avgift. Sådana avgifter torde vara ett effektivt medel för att framtvunga efterlevnad av mera ingripande ransoneringsföreskrifter. Möjligheten att ta ut överuttagningsavgifter torde inte kunna undvaras om en elransonering på nytt blir aktuell. Även i andra hänseenden skulle allmänna ransoneringslagen behöva kompletteras för att vara fullt ändamålsenlig för det nu aktuella ändamålet. Tiden medger inte den tämligen omfattande omarbetning av ransoneringslagen som behövs. Jag förordar i detta läge att riksdagen föreläggs ett förslag till lag om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft i huvudsaklig överensstämmelse med 1970 års lag i ämnet. Den som bryter mot föreskrifter som meddelats med stöd av lagen bör kunna åläggas att erlagga särskilda avgifter eller i vissa fall straffas. Med hänsyn till lagstiftningens karaktär följer av allmänna regler att sådana avgifter kan tas ut och straff utmätas även efter det att lagen upphört att gälla. Kungl. Maj:t får, om förslaget antas, de fullmakter som läget kan komma att kräva. Lagen bör träda i kraft så snart som möjligt och gälla till utgången av november 1974.

Den reglering som genomfördes vintern 1970 handhades av ett för ändamålet särskilt bildat organ, elransoneringsnämnden, med nära anknytning till Centrala driftledningen. I nämnden ingick företrädare för de olika intressen som berördes av regleringen. Om en ransonering av elkraften blir aktuell bör ett liknande arrangemang kunna träffas. Organet bör samarbeta med överstyrelsen för ekonomiskt försvar, som torde komma att få i uppdrag att handha en eventuell ransonering av flytande bränsle och drivmedel. Närmare bestämmelser om organet liksom om tillämpningen i övrigt av lagen torde få meddelas av Kungl. Maj:t.

Om en elransonering med stöd av lagen blir aktuell kan kostnaderna

för dess administration förskotteras av statens vattenfallsverks driftmedel. Särskilda medel för ändamålet behöver alltså inte anvisas nu.

I överensstämmelse med vad sålunda anförts har inom industridepartementet upprättats förslag till lag om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft.

### Hemställan

Under åberopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att antaga förslaget till lag om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:  
*Gunnel Anderson*